

dián költészet magyarra fordítása-
kor szerzett ismeretek a költő saját
életművére.

A kötetben olvasható versek túlnyomórészt rövidek, semmiképp sem hosszabbak egy oldalnál. Nem használnak központosítást, ami az értelmezési lehetőségek sokaságát tárja elénk, ez is a réteges versek egyik előnye, hogy a sorokat egyenként, párban és egyben is próbálhatjuk értelmezni. Néha ugyanaz az eredmény, néha teljesen más.

A kötet címlapját és illusztrációit Bereczki Katalin készítette. Minden kép inkább vázaltszerűen hat, nem kész alkotásként, de ez kiválóan egészíti ki a kötet kicsit sötét, szorongató hangulatát. A vonalak úgy alkotnak egészet, ahogyan különböző színű és alakú gyöngyszemkéként alkotják meg ezt a kötetet a versek. Az illusztrációk túlnyomórészt zenészeket ábrázolnak munka közben, összekötöttest te-

remtve a szerző dzsesszköltészeti munkája és a kötet között: így csempészte bele a szerző könyvébe a zenét úgy, hogy otthon olvasás esetén is „hallható” legyen. A kötet borítóján nem zenész, de egy épp fényképező lány látható, aki az illusztrátorhoz hasonlóan, ugyanabban a médiumban próbálja megörökíteni a pillanatot, mégis teljesen másképp.

Gyukics Gábor *végigtapint* című kötetének versei egyszerűek, egységesek, mégis különböznek egymástól. Értelmezhetetlenül értelmezhetőek, szétszedhetőek, mégis csak egyben érthetőek: „élére állított vaslemez vagyok / körhinta sikoly / kisiklott villamos / elhajított levél / vagy csak egy betű / bor a pohár alján / ajtócsapódás / kifutott tej / törött izzó / hajlott gerinc / száraz folyómeder / és nem az ami” (*ami*).

Olosz Brigitta

AZ ÉLET POLIFON MODELLJE

Selyem Zsuzsa: *Moszkvában esik*

■ Adott három, nagyon különböző mottó. Olvasatukból következik az elvárás, hogy sok hangon, több térkeretben és számos idősíkbán álljon össze Selyem Zsuzsa *Moszkvában esik* című kisregényének epikai valósága, a szerző nagyszüleinek, Beczásy István háromszéki földbir- tokos családjának kitelepítés-története. „Egy rémálom, ami majd jól végződik” – vajon figyelmeztetésnek szánta a szerző a realista fel- ütést, amivel művét indítja? Bizta- tásnak, nehogy megfélekedzünk mi, humánok a legfőbb tanításról, miszerint „még ha esik is, élni jó”?

Jelenkor, Bp., 2016.

Mert himnusz ez a polifon kisre- gény, sőt annál több: klasszikus *story*ból mesterkézzel, különféle fi- lozófiai irányzatok és tudomány- ágak elemeivel, változatos nyelvi regiszterek, valamint halmozott stí- luseszközök felhasználásával meg- komponált, komplex modell. Min- den részlete az életről szól; dicséri azt különféle létformákban. Olyan színes kollázs, amelyben az idős nagyapával készített élet-interjú tényanyaga körül többször megvál- tozik az idő és a tér – őről a történe- lem. A Beczásy-birtok történetének ismertetésében például a humán

narrátor ismételve pontosít: „(mesélte Beczásy a látogatóinak)” – ezzel a zárójeles közbeszólással rántja vissza medrébe az epikát, valahányszor megbicsaklana benne az időrend.

A kisregényben más-más élet-tartammal és világgéppel operálnak a mesélés folyamatába bekapcsolódó, különféle narrátorok, ezek az antropomorf, szeretetreméltó lények, akiket a szerző a körülményekhez rendel, hozzájuk lényegíti őket, hogy alkalomadtán, mint az állatmesékben, megszemélyesítve feladatot kapjanak: fejezetenként újabb perspektívákat nyissanak. Az alkotásban általuk létezik a megszokott humán időn kívül kutya-, feketeterítő-, macska-, és szűnyogidő, sőt a legyek *carpe septem*-je is. Természetes, hogy a humánokkal azonos időszakokban méricskélnek, magukra vonatkoztatják a tartamot. Ezáltal megállapítást nyer, hogy általában húsz feketeterítő élete fér bele egy humán életidejébe – kommentjeikkel a humánok életét szokatlan szemszögből, de annál hitelesebben látatják. Krúdys atmoszférában – humor, paródia és keserű igazmondás keveréke által – monológ révén nyerünk például betekintést nemcsak Beczásy Bandy dandy-életébe, hanem a „trianonsújtott képű” unokaöcs, István férfitá avatásának pillanataiba is, holott gyöngybagoly a beszámoló!

A bagoly pár, a legyek, a németjuhász, a tetű sorsa derűs/tragikus szimbiózissal kapcsolódik a humánokéhoz. Kötődésük kézenfekvő írói eszköznek bizonyul Beczásy István alakjának megrajzolásában – rendkívüli jellem; természetközeli alkat; szilárd értékrend; kiváló gazdaember. Nagyszerű agrármérnök, aki mestersége és passziója révén képes életet „teremteni” a semmi-

ből, még a Duna-deltai munkatábor embertelen körülményei között is. Teljesítményének elismeréséül kitüntetésben részesítette őt a hatalom: kényszermunkásként munkáértrendet kapott.

Selyem Zsuzsánál az alkotás mozzanataihoz szabott, belső „műfajváltás” nem okoz törést – az élőbeszéd jellegű átmenetekkel biztosítja a folytonosságot, hogy a kisregény mindvégig egyértelműen életigenlő maradjon. Beczásy Liliann kilenc esztendő kiskamasz, amikor szuggesztív, apokaliptikus vízió által megéli a családjával történeteket, csakúgy, mint a következő fél évszázad eseményeit. Nem roppan bele, mert megértette, nemcsak „látta, hogy minden tele van örömmel, és tele van fájdalommal.”

A szerző nagyapjával készített élet-interjúban helyet kér a hiteles dokumentáció, a történelmi tények: felvillannak Luka László, Pauker Anna, Gheorghe Gheorghiu-Dej alakjai és kirajzolódik hármuk szerepe a háború utáni időszak társadalmának politikai átalakításában. Nézőpont kérdése ennek megítélése. „Beleverni a frászt a burzsujokba, hát így valósították meg a humánok a macska szempontból is kétségtelenül méltányolható szabadság, egyenlőség, testvériség ideát.”

A *Moszkvában esik* epikájának gördülékenységét bizonyos mozzanatokhoz asszociált dalbetétek, vagy fiatalos-jasszos kiszólások, máskor a székely közbeszéd elemei, feleselő kedvű bölcselkedések, olykor életfilozófiai kísértekezések színezik különféle hangnemekben: „de hát minden veszteség a javunkat szolgálja, és meg kell értenünk, hogy senki nem játszik cinkelt lapokkal, egyszer nyerünk, máskor veszítünk. Ne várd, hogy visszakapj valamit, ne várd, hogy

észrevegyék az erőfeszítéset, hogy felfedezzék tehetségedet, hogy megértsék a szerelmedet. Minden egyes ciklust le kell zárni. [...] Felejtsd el azt, aki voltál, és legyél az, aki vagy.” A történettöredékek áttörnek az emlékezés elemző szitáján „semmi nem klappolt ebben a történetben, csak a paranoia tünetei, az elhomályosult gondolkodás, a negatív érzelmek, a ráfogás és az önfelmentés minden etikai természetű kihívás alól. A szépen kettéosztott világban a jók (a rosszak) is üldöztek és kínoztak a jókat (rosszakat).” Olykor a képtelenség határán is túlrendül egy-egy tabló hatása. Lásd a baglyok beszámolóját a Budapesti Moulin Rouge-ban történekről, vagy a Dálnokon rögtönzött népgyűlést, a börtönjeleneteket, a Duna-deltai munkatábor életképeit.

Selyem Zsuzsa kisregénye több szálon futtatott, nagyon különböző, míves valóságképek sorozatából áll össze. Abszurd fejezetvégek (például a „*Tólstoï étaït végétarien*” kijelentés), a bagolypár fészkeből kiszűrődő hangutánzó szavak (Krhhhhhh!), a jereváni rádióval kapcsolatos viccek („Megkérdezik jereváni rádiót: mi volt előbb, a tyúk vagy a tojás? Előbb volt tyúk is, tojás is”; vagy „Kérem szépen, meg tudják mondani, miért sétál Ana Pauker esernyővel Bukarest utcáin, mikor hét ágra süt a nap? Hogyne, kérem: mert Moszkvában

esik.”) megdobják az epikai folyamatot: más-más időszeletben, bármely, a szerző által meghatalmazott narrátor, bárhonnan folytathatná az egyes fejezeteket. Akár a mesékben, amennyiben az olvasó hajlandó tudomásul venni, hogy „a nap reggel fölkel, és este lenyugszik, mint Kopernikusz előtt”, végtelen lehetőségeket rejt a mű. Nem hiába az élet modellje.

A *Moszkvában esikben* történeteket akár antropológiai illetve környezetvédelmi szempontból is értelmezheti az olvasó, tudván, hogy „a holocén korszak úgy végződött, hogy a humánok kifejlesztették a saját maguk kipusztításának képességét, és annyira messzire mentek, hogy kihalásuk megakadályozására már nem volt mit kitalálniuk, mint a teljes bolygó kipusztítását.” A mű végső akkordja – „ÉDES VOLT AZ ÉLET!” – akár a szuvalk szürrealisztikus mikrovilágára vetítve, akár a kezdeti realista jelenet *pendant*jaként értelmezzük, pozitív katarzist nyújt. Harmonikus összképet nyújt a humán számítás szerint csaknem száz éves Beczásy István utolsó pillanatainak derűje a gingkófa üregesedésének felhangosított folyamatával, illetve a mókuscirkuszvízió mutatványainak dinamikájával. Pazar *finálé* – humán képzetben értelmezzük profán áhítatnak!

Medgyesi Emese